

Danmark måste äntligen be Sverige om ursäkt

Jane Horney blev bara 26 år. Hon mördades av den danska motståndsrörelsen i januari 1945.

Motståndsrörelsen kallade mordet för en "likvidation". Mellan 300 och 400 danskar som ansågs ha samarbetat med de tyska ockupanterna "likviderades" i krigets slutskede.

Jane Horney hade visserligen en dansk mor, men hon var född och uppväxt i Sverige. Pappan var svensk, Jane hade två yngre syskon.

Jane Horney var en ovanlig kvinna för sin tid. Hon var en skicklig ryttare, intresserad av motorer, ägde en motorcykel, var bilkårist och körde ambulans. Hon var nyfiken, levnadsglad, äventyrslysten, älskade att resa och tillbringade bland annat en period på Grönland, där hon levde med inuiterna. Hon var dessutom vacker, hjälpsam och generös. Män föll som käglor omkring henne, kvinnor blev svartsjuka.

Den allmänt vedertagna versionen av Jane's öde inleds med att hon reser mot Malmö med tåg från Stockholm i mitten av januari 1945. I sällskapet finns två män och en kvinna tillhörande den danska motståndsrörelsen. Inom denna rörelse fanns sedan länge misstankar mot Jane. Man ansåg att hon var tysk spion. Det föregivna syftet med resan är att Jane ska föras till Danmark och få tillfälle att förklara sig inför högre representanter inom motståndsrörelsen.

Några år tidigare hade Jane bott i Berlin med sin dåvarande make, som var Aftonbladets korrespondent i Tyskland. Hon hjälpte sin man med underlag till artiklar och blev bekant med såväl betydelsefulla nazister som Hitler-motståndare. Hon hade även täta kontakter med sin mors hemland Danmark. Mannen som beskrivs som hennes livs kärlek tillhörde motståndsrörelsen.

När kriget brutit ut och Danmark ockuperats försökte Jane vid flera tillfällen hjälpa danskar som fångslats av nazisterna. Hon trodde sig kunna göra en insats, hon var ju redan bekant med inflytelserika personer på den tyska sidan.

Delar av motståndsrörelsen såg dock med misstänksamhet på Jane's täta möten med ledande företrädare för ockupationsmakten. I september 1944 överlämnade en dansk representant i Stockholm en diger lista med beskyllningar riktade mot Jane till den svenska säkerhetspolisen. Jane anhölls och förhördes sedan ingående under två veckor. Efter det släpptes hon. Jane ansågs ha lämnat trovärdiga förklaringar till det hon anklagades för.

Den danska representanten sade sig acceptera resultatet av förhören, men delar av motståndsrörelsen var inte övertygad. Där ansåg man fortfarande att Jane var tysk spion, angivare eller åtminstone en säkerhetsrisk, som behövde röjas ur vägen.

En engelsk förbindelseofficer i Stockholm, major Riddel, betraktade den danska motståndsrörelsen som "trigger-happy". Mycket riktigt sändes en beryktad likvidator till Stockholm för att utföra dådet. Denne stoppades dock, motståndsrörelsen hade insett att ett mord i Sverige inte var någon bra idé. Istället skulle Jane lockas att bege sig till Danmark. Där skulle det vara svårare för svenska myndigheter att ha synpunkter.

Under våren 1945 var Tyskland på väg att förlora kriget. Det rådde undantagstillstånd i Danmark. Den regering som tidigare motvilligt samarbetat med ockupanterna hade avgått. Det begränsade inflytande som danskarna hade var informellt och utövades via Frihetsrådet - en brokig sammanslutning av motståndsrörelsens olika delar. Här fanns allt från yrkesmilitärer till kommunister.

Motståndsrörelsen gav ut en rik flora av illegala tidningar där Jane pekats ut som lierad med nazisterna. Uppgifter hamnade även i tidningar i Sverige. Jane tog illa vid sig av detta. Hon drev fram en dementi i Svenska

Dagbladet, som återgett några av de falska ryktena. Till slut nappade hon på förslaget att bege sig till Danmark för att försöka ställa saker tillrätta.

När Jane efter sin avresa inte hördes av gjorde hennes föräldrar en polisanmälan. Ärendet hamnade hos kriminalpolisen i Stockholm, som lade ned ett omfattande arbete på att reda ut vad som hänt. Uppgiften var inte lätt. Vem skulle man prata med? Ockupanterna hade sett till att Danmark i stort sett saknade polisväsende.

I början av maj 1945 kapitulerade Tyskland på alla fronter. I Danmark skulle tillvaron återgå till det normala, men det var smärtsamt och tog tid. En provisorisk regering bildades - hälften politiker och hälften representanter från Frihetsrådet.

I juli 1945 skrev danska tidningar att en kvinnlig spion skjutits och kastats i Öresund. Artikeln handlade om Jane. Mordet skulle ha skett under resan till Danmark efter att Jane påstås ha "överbevisats" om sin skuld.

Den svenska polisen försökte få uppgifterna bekräftade av danska myndigheter, men "det visade sig utsiktslöst", skriver polisens utredare Alvar Zetterquist i Aftonbladet tio år senare.

Först i mars 1946 anlände en bekräftelse från det danska Justitieministeriet. Enligt denna skulle Jane ha likviderats i Danmark som tysk spion omkring 1 februari 1945. Eftersom händelsen inträffat under pågående ockupation sågs den som en legal krigshandling. Ytterligare efterforskningar kommer inte att företas, meddelade Justitieministeriet.

Samma förklaring lämnades av motståndsmannen Frode Jacobsen några månader senare. Han satt nu i den danska regeringen. I början av juli 1946 besökte han Stockholm och träffade statsråden Tage Erlander och Gustav Möller.

Till en början godtog den svenska regeringen Jacobsens förklaring, men polis och åklagare i Sverige var inte nöjda. De ville veta mer. Om ett brott

hade begåtts skulle det givetvis beivras.

Från dansk sida modifierades berättelsen något med tiden. Beskyllningarna mot Jane mildrades. Numera tror vi oss veta vem som höll i mordvapnet och att mordet skedde på en svenskregistrerad fiskebåt på internationellt vatten i Öresund.

Det har dock hela tiden varit uppenbart att det officiella Danmark varit mer intresserat av att värna motståndsrörelsens eftermäle än att gräva i begångna oegentligheter. Det blev tydligt under 1980-talet när svensk och dansk TV producerade och sände en serie i sex delar om Janes öde. Idén väckte raseri i Danmark och projektet kantades av hot och protester av alla tänkbara slag.

I januari 2025 är det 80 år sedan Jane Horney försvann. De svenska polisutredningar som genomförts har frikänt henne, bland dem en mycket omfattande undersökning på 1950-talet, där man sökte upp och intervjuade personer i Danmark och Tyskland med förmodad bakgrundskunskap om fallet.

Några övertygande bevis mot Jane Horney har aldrig presenterats. En av allt att döma oskyldig svensk kvinna mördades av den danska motståndsrörelsen i januari 1945. Det var och är fortfarande en skandal. Danmark har hittills kommit billigt undan. Det är hög tid att Danmark ber Jane's efterlevande och Sverige om ursäkt.

/ Lennart Nylund, journalist